

Hennadii Honcharov¹, Olexandr Kaplin², Olena Faiier²¹*Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University (Kharkiv, Ukraine)*²*V.N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)***Zbigniew Brzezinski and Ukraine's Role in His Geostrategic Concept (late 1940s - 2017)**

Purpose. The article examines the formation of a geostrategic concept apropos of Ukraine as developed by professor Zbigniew Brzezinski, an influential American statesman and public figure, political scientist and sociologist, in the period from the late 1940s to 2017. The article examines the formation of a geostrategic concept apropos of Ukraine as developed by professor Zbigniew Brzezinski, an influential American statesman and public figure, political scientist and sociologist, in the period from the late 1940s to 2017. To pursue this goal, the authors intend to identify distinct stages in the formation of this concept, to determine conditions that had a decisive influence on its content, as well as factors that necessitated amendments to individual provisions thereof. An attempt has been made to characterize the place of Ukraine in the current US geostrategy.

Topicality. The study of Brzezinski's geopolitical strategy concerning Ukraine, including identifying the main stages of its development and the factors that gave it its final shape are not only of academic interest, but are also of significant importance in understanding Ukraine's role in the US contemporary geostrategic concept.

Results. The sources of the research are mainly the oeuvre of Z. Brzezinski himself, which requires a systematic approach and various research methods, such as genetic method, comparative historical analysis and synthesis, and the like.

Conclusions. The authors have come to a conclusion that Brzezinski's geostrategic concept with respect to Ukraine is predominantly the result of long-lasting geopolitical confrontation between the USA and Russia. Its basic principles were first defined as a means of destabilizing the national integrity of the USSR, and then were shaped into a system designed to prevent Russia's imperial revival and restrain its geopolitical ambitions in the territory of former Soviet republics. That is why the fundamental postulates and provisions of this concept remained constant during the entire period under study (late 1940s - 2017), whereas certain tactical approaches were modified and adapted depending on the character of relationships between the Russian Federation and the West. This aspect has been most prominently epitomized by the problem of Ukraine's membership in the EU and NATO.

Keywords: Zbigniew Brzezinski, Ukraine, USSR, Russian Federation, EU, NATO, geostrategic concept, foreign policy

Геннадій Гончаров¹, Олександр Каплін², Олена Файєр²¹*Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (Харків, Україна)*²*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Харків, Україна)***Збігнєв Бжезінський і місце України у його геостратегічній концепції (кінець 1940-х - 2017 рр.)**

Мета. Метою статті є дослідити та розглянути процес формування геостратегічної концепції найвпливовішого американського державного і громадського діяча, політолога, соціолога, професора Збігнєва Казімежа Бжезінського (1928–2017 рр.) щодо України в період з кінця 40-х років ХХ ст. по 2017 рр. У межах поставленої мети автори націлені виявити

основні етапи становлення даної концепції, визначити умови, що вчинили вирішальний вплив на її зміст, а також фактори, що зумовили необхідність внесення коригувань в окремі її положення. Зроблено спробу охарактеризувати місце України в сучасній геостратегії США.

Актуальність. Вивчення геополітичної стратегії З. Бжезінського щодо України, виявлення основних етапів її розвитку та факторів, що сприяли її коригуванню, становлять не лише академічний інтерес, а й дозволяють якнайкраще зрозуміти місце України в сучасній геостратегічній концепції США.

Методи. Джерельною базою дослідження є насамперед праці самого З. Бжезінського, які вимагають системного підходу і різних методів дослідження, таких як: генетичний, порівняльно-історичний, аналіз і синтез тощо.

Результати та висновки. У статті зроблено висновок про те, що геостратегічна концепція З. Бжезінського щодо України стала значною мірою результатом багаторічного геополітичного протиборства США і СРСР (а потім і Російської Федерації). Її ключові імперативи спочатку формувалися як засіб підризу національної єдності Радянського Союзу, а потім були об'єднані в систему стримування імперських устремлінь і геополітичних амбіцій Росії на пострадянському просторі. Саме тому основні постулати і положення цієї концепції залишалися незмінними протягом досліджуваного періоду (кінець 1940-х – 2017 рр.), у той час як окремі аспекти і тактичні підходи змінювалися і коректувалися в залежності від стану взаємин Заходу і Росії. Найбільш наочно це проявилось у питанні членства України в ЄС і НАТО.

Ключові слова: Збігнев Бжезінський, Україна, СРСР, РФ, ЄС, НАТО, геостратегічна концепція, зовнішня політика

Вступ.

В історії знайдеться небагато прикладів, коли академічні дослідження та ідеї окремого дослідника визначали геополітичну стратегію цілої держави або, більш того, втілювалися у низці зовнішньополітичних рішень і кроків, спрямованих на реалізацію такої стратегії. До цих вчених, безумовно, належить американський політолог, соціолог, професор Збігнев Бжезінський (1928–2017 рр.).

За даними впливового у світі Центру стратегічних і міжнародних досліджень (ЦСМД) (The Center for Strategic and International Studies, CSIS), навіть після залишення поста радника з національної безпеки президента Джиммі Картера (1977–1981 рр.) З. Бжезінський продовжував чинити великий вплив на зовнішньополітичний істеблішмент США. Він залишався найближчою довіреною особою і консультантом усіх наступних американських президентів, включаючи Барака Обаму (Statement, 2017; Zbigniew Brzezinski did, 2017). Не всі його геополітичні ініціативи та рекомендації знаходили практичне застосування. Разом з тим саме його знання і розуміння європейського напрямку зовнішньої політики забезпечили йому величезний авторитет і вплив не лише у Вашингтоні, а й далеко за його межами.

Так, за значний особистий внесок у зміцнення українсько-американського співробітництва Президент України Л. Кучма 13 травня 1997 року нагородив професора Збігнева Бжезінського орденом «За заслуги» III ступеня, а 28 березня 2008 року Президентом України В. Ющенком він був нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого III ступеня за видатну суспільну діяльність і розвиток зв'язків між Україною та США.

У цьому контексті вивчення геополітичної стратегії З. Бжезінського щодо України, виявлення основних етапів її формування та факторів, що сприяли її коригуванню, представляють не лише академічний інтерес, а й дозволяють краще зрозуміти місце України в сучасній геостратегічній концепції США.

Результати дослідження.

У зв'язку зі смертю З. Бжезінського у травні 2017 року ми можемо підвести певні підсумки його геополітичних досліджень щодо України, охопивши період з початку його академічної кар'єри в 50-х роках XX ст.) (навіть частково раніше – з кінця 40-х років минулого століття до останніх публікацій та інтерв'ю вченого у 2017 р. Ця стаття є однією з перших спроб в цьому напрямі, оскільки раніше місце України в концепціях З. Бжезінського аналізувалося лише за окремими найбільш відомими його роботами

(Завадський, & Іваненко, 2013; Ковалюк, 2007). Ми ж звертаємося до його спадщини впродовж усієї його діяльності.

Джерельною базою нашого дослідження є насамперед праці самого З. Бжезінського, які вимагають системного підходу і особистих методів дослідження, зокрема таких як: генетичний, порівняльно-історичний, текстологічний, аналіз і синтез і деяких інших.

З. Бжезінський зацікавився українським питанням з кінця 1940-х років, займаючись ще під час навчання в університеті вивченням вад і недоліків радянської політичної системи. Це частково знайшло відображення в тексті його магістерського твору «Російсько-радянський націоналізм» (Russo-Soviet Nationalism, 1950 р.) при закінченні університету МакГілла (McGillUniversity, Монреаль).

Як послідовний ідейний супротивник радянської системи він шукав і намагався осмислити її вразливі місця і, нарешті, виділив згодом одну з найбільш серйозних її проріх – національне питання (Brzezinski, 2007, с. 60). За визнанням самого Бжезінського, це дозволило йому вже на цьому ранньому етапі його академічної кар'єри зробити прогноз про розвал СРСР: «Я відчував, що Радянський Союз прагне постати як єдина держава, але насправді це була багатонаціональна імперія в епоху націоналізму. Таким чином, були всі підстави очікувати, що Радянський Союз розпадеться. Пізніше у мене з'явилася можливість відстоювати політику, спрямовану на прискорення цього процесу» (Agenda for Constructive, 2006). І це були не просто слова. За висновком експертів ЦСМД, якщо і був хтось, кого можна назвати «архітектором» процесу руйнування СРСР, так це З. Бжезінський (Zbigniew Brzezinski did, 2017).

УРСР, найбільша після РРФСР радянська республіка з її історією національно-визвольної боротьби, цілком природно й органічно стала одним з ключових аспектів розробленої З. Бжезінським концепції геополітичного протистояння Заходу та СРСР. За спогадами професора М. Лабуньки, під час лекції в Українській академії мистецтв і наук в Нью-Йорку в 1956 р. Бжезінський заявив, упереч поширеній думці переважної більшості провідних на той момент «кремленологів», що «українці збережуть свою національну ідентичність, незважаючи на репресії з боку тоталітарного режиму, переважно російського за своїм національним складом» (Brzezinski honored, 2000).

Разом з тим З. Бжезінський ніколи не обмежувався лише теоретичними дослідженнями, прагнучи за будь-яку ціну втілювати в життя основні концептуальні

положення своїх геостратегічних досліджень (Zbigniew Brzezinski did, 2017; Zbigniew Brzezinski, foreign, 2017). Так, він став головою Американсько-українського консультативного комітету, співпрацював з Українським науковим інститутом Гарвардського університету (Brzezinski honored, 2000). Будучи радником президента Картера, він взяв активну участь у визволенні українського дисидента Валентина Мороза в 1979 р. (Brzezinski honored, 2000). У передмові до англomовного видання робіт В. Чорновола в 1968 р. Бжезінський підкреслював політичну значимість національної проблеми в СРСР і зазначав, що «зростання літературного бродіння і національного самоствердження на Україні може привести до поки ще непередбачуваних фундаментальних змін» (Brzezinski honored, 2000).

Не дивно, що появу на карті Європи незалежної України З. Бжезінський вважав третім за своєю історичною значимістю подією ХХ століття після розпаду Габсбурзької монархії і розколу світу на два ворожі табори після Другої світової війни (Zbigniew Brzezinski, 1998). Саме існування окремої української держави з населенням понад 50 мільйонів людей, пояснював він в інтерв'ю в 1992 р., означало кінець Російської імперії (Zbigniew Brzezinski, 1998).

Саме з цієї причини на початку 90-х років ХХ ст. З. Бжезінський був стурбований переважно однією проблемою – закріпленням нової геополітичної реальності. Він прагнув осмислити основні виклики та загрози, здатні похитнути сформований статус-кво, і розробляв стратегію, спрямовану на запобігання основних ризиків й уникнення деструктивних процесів. Основну загрозу Бжезінський пов'язував з можливістю Росії в тій чи іншій формі відновити свій контроль над Україною та підпорядкувати її своєму впливу. Головні фактори ризику в цей період він вбачав у наступному:

1) гострі кризові процеси в соціальній сфері, фінансовому секторі, промисловості та сільському господарстві незалежної України у зв'язку з руйнуванням історично сформованих в СРСР господарських зв'язків можуть поставити під загрозу сам факт існування суверенної України і привести її в фінансово-економічну залежність від Росії (Zbigniew Brzezinski, 1998);

2) загострення соціально-економічних проблем на території молодій незалежній України може перетворити близько 10 млн. етнічних росіян, що проживають у ключових промислово розвинених регіонах країни, на серйозний дестабілізуючий фактор. Під приводом захисту їхніх прав та інтересів Кремль може чинити тиск на Україну і домогтися для них особливого

статусу, щоб згодом використовувати як важіль для підриву української державності (Brzezinski, 1995, с. 158);

3) поглиблення інтеграційних процесів у межах Співдружності незалежних держав (СНД) під егідою Росії (Zbigniew Brzezinski, 1998); Brzezinski, 1996, с. 4-5).

4) недостатня демократизація політичної системи і державного управління України (Zbigniew Brzezinski, 1998).

Вже на початку 90-х років минулого століття Бжезінський розробив основні стратегічні підходи до нейтралізації вищезазначених загроз. Зокрема він запропонував наступні заходи:

1) поглиблення всебічної участі України в економічному, політичному і військовому співробітництві з Польщею, Німеччиною, Румунією, Угорщиною і Туреччиною. Це дозволить не лише сформувати нову геополітичну ідентичність України як центрально-європейської держави і «відокремити її від традиційних зв'язків з Євразією через Росію», а й істотно підвищити безпеку центрально-європейських держав і Туреччини в контексті їх взаємовідносин з Росією (Brzezinski, 1996, с. 7, 4);

2) підтримання обмежених економічних і регіональних зв'язків у рамках СНД без обмеження суверенітету України і без поглиблення інтеграції, в іншому випадку СНД стане для Росії засобом відродження імперії тільки під іншою личиною. У зв'язку з цим, вважав З. Бжезінський, саме від позиції України багато в чому залежить подальша доля СНД, включаючи її можливий розпад, на що він відкрито висловлював надію (Zbigniew Brzezinski, 1998);

3) демократизація України і становлення її як центрально-європейської держави – це можливість для самої Росії стати справжньою європейською демократичною державою і покінчити зі своїм імперським минулим за умови, що Росія змириться з євроатлантичним курсом України (Brzezinski, 1996, с. 7). Зразком для відносин між Росією і Україною З. Бжезінський вважав взаємини США і Канади (Brzezinski, 1996, с. 5);

4) «Україна має прагнути опосередковано і, можливо, одного разу безпосередньо стати все більш невід'ємною частиною» НАТО (Brzezinski, 1996, с. 8). При цьому З. Бжезінський закликає до терпіння, підкреслюючи, що процес розширення НАТО та відрив України від Росії сприймається останньою вкрай болісно, отож їй буде потрібно чимало часу, щоб змиритися з цим процесом.

Втім, в середині 1990-х рр. З. Бжезінський був переконаний, що Росії нічого не залишиться, як прийняти нову геополітичну реальність (Brzezinski, 1996, с. 7).

Особливу роль у здійсненні зазначених геостратегічних підходів Бжезінський відводив Сполученим Штатам і вважав своїм обов'язком донести важливість цієї ролі до діючої адміністрації США. Він вітав перехід американо українських відносин на рівень стратегічного партнерства і підготував конкретні пропозиції, щоб наповнити це партнерство «відчутним змістом» (Brzezinski, 1996, с. 8). В середині 1990-х рр. він із задоволенням зазначав все більш активну і збалансовану політику США у протидії зловживанню Росією своїм впливом на пост-радянському просторі, особливо щодо України (Blair, 1995, с. 21-22). Життєздатність України, нагадував він, буде залишатися під сумнівом, якщо увага Америки переключиться на інші проблеми (Brzezinski, 1997a, с. 196-197) і їй не вдасться підтримати національну консолідацію України (Brzezinski, 1997).

Як бачимо, до середини 1990-х рр. З. Бжезінський сформулював ключові положення своєї геостратегічної концепції щодо України, які лягли в основу його знаменитої книги «Велика шахівниця». Якихось принципово нових ідей з української проблеми він тут не висловив, а лише запропонував більш місткі, виважені та закінчені формулювання. У сформованому світовому устрої на чолі з США в якості як єдиної глобальної наддержави З. Бжезінський відводив Україні місце важливого геополітичного центру, а Росію бачив серед активних геостратегічних гравців (Brzezinski, 1997a, с. 41).

Набагато більш виразно висловився він і щодо можливого членства України в ЄС і НАТО, заявивши, що у зв'язку з їх розширенням Україна матиме можливість вирішити, чи бажає вона отримати членство в цих організаціях. Хоча виконання всіх необхідних вимог займе час, він вважав за доцільне вказати на період 2005–2015 рр. як на прийнятний термін ініціації поступового включення України, щоб зменшити ризик можливого виникнення в українців побоювань, «що розширення Європи зупиниться на польсько-українському кордоні» (Brzezinski, 1997a, с. 121).

При цьому Росії З. Бжезінський фактично не залишив вибору: відмова визнати євроатлантичний вектор України буде рівнозначно відмові Росії від Європи, від органічної участі в її економічних і політичних структурах (Brzezinski, 1997a, с. 122), що перетворить Росію в «євразійського ізгоя», і в кращому випадку зробить її лише молодшим партнером Китаю (Brzezinski, 1997a, с. 117).

Таким чином, за висновком З. Бжезінського, вибір Росії на користь Європи – єдине прийнятне для неї рішення. Це питання її виживання (Brzezinski, 1997a, с. 122), а значить, Росії врешті-

решт доведеться змиритися з євроатлантичним курсом України.

Після виходу в світ «Великої шахівниці» (1997 р.) і до ескалації конфлікту на сході України (2014 р.) З. Бжезінський опублікував низку робіт, в яких питання України не піддається якомусь переосмисленню. Він як і раніше бачить нагальну потребу в збільшенні участі США в українських справах. Відповідаючи на питання, щоб він зробив щодо України, якби був кандидатом на пост президента США, З. Бжезінський відповів: «Я б неодмінно постарався зробити все можливе, щоб закріпити американську присутність в Україні і розширити її. По-перше, вважаю, наше посольство надто мале і наша присутність недостатня. Я хотів би привернути американський бізнес до України, і я хотів би підтримувати взаємні зв'язки між Україною та Центральною Європою, оскільки я переконаний, що це буде сприяти консолідації саме тієї України, яка бажана для Європи і яка, в свою чергу, буде сприяти перетворенню Росії. Ось чому в тісній співпраці з Україною я вбачаю не антиросійську політику, а скоріше політику, яка сприяє консолідації демократії в Росії» (Zbigniew Brzezinski, 1998).

Окрім того, в цей період З. Бжезінський ще активніше виступає з ідеєю прийняття України в НАТО. Прогрес у відносинах Заходу з Росією до початку 2000-х рр. і відкрите прагнення України приєднатися до НАТО переконали його в перевагах подальшої експансії альянсу (Бжезинский, 2005, с. 133). «Зростаюча співпраця між НАТО і Росією, що отримала потужний імпульс завдяки створенню Ради Росія – НАТО, заважає Москві висувати заперечення проти бажання України приєднатися до альянсу» (Бжезинский, 2005, с. 134). У травні 2002 р. Київ оголосив про свій твердий намір домагатися членства в НАТО (а також на певному етапі в ЄС), тому З. Бжезінський вважав нерозумним, посилаючись на неготовність України до членства, нехтувати її сподіваннями, ризикуючи розпалити тим самим імперські амбіції Росії (Бжезинский, 2005, с. 134).

При цьому З. Бжезінський не говорить про конкретні терміни вступу України в альянс, розуміючи, що опір Росії цьому процесу був ще досить сильним, але він наполягає на тому, щоб за Україною залишалося право остаточного вибору в питанні членства в НАТО на певному етапі в майбутньому і щоб це право не ставилося в залежність від позиції Росії (America and the World, 2008, с. 175). «У кінцевому підсумку саме українці мають визначати своє майбутнє, а не росіяни», – наполягав він (America and the World, 2008, с. 178).

Іронія в тому, що, прагнучи за будь-яку ціну мінімізувати російський вплив на Україну, З. Бжезінський сам поступово ставав фактором, який багато в чому визначав майбутнє цієї країни, причому далеко не завжди з урахуванням її устремлінь. Особливо яскраво це проявилось в 2014 р. в питанні перспектив членства України в НАТО. У зв'язку із загостренням протистояння з Росією навколо подій в Криму і на Донбасі З. Бжезінський різко змінює риторичку, закликаючи гарантувати Росії, що Україна не стане членом альянсу, оскільки він не виключав небезпеки переходу холодної війни, що почалася з Росією, в гарячу фазу (Brzezinski on Russia, 2015; Brzezinski, 2014). У цих умовах його вже не особливо хвилювали декларовані українською владою прагнення приєднатися до НАТО, так само як і те, що він сам раніше писав з цього приводу.

У 2014 р. З. Бжезінський запропонував «фінську формулу» для російсько-українських відносин, яка мала гарантувати позаблоковий статус України за прикладом Фінляндії і натомість – зобов'язати Росію припинити дестабілізувати Україну зсередини і відмовитися від своїх планів включити Україну в «Євразійський союз», щоб забезпечити подальший розвиток України в європейському напрямку за іншими аспектами (Brzezinski, 2010; Brzezinski, 2014a; Brzezinski, 2014). Це був непростий компроміс, і З. Бжезінський розумів, що змусити українську сторону підтримати його буде складно, але «треба керуватися не емоціями і симпатіями до України», наполягав він, а геополітичною доцільністю (Brzezinski: Ukraine in NATO, 2014).

Разом з тим треба визнати, що «фінська формула» не змінювала основ геостратегічної концепції З. Бжезінського щодо України, а поступка з питання НАТО мала скоріше тактичний характер. У зв'язку з цим він вважав, що США повинні надати Україні оборонні озброєння, оскільки тим самим Захід продемонстрував би Росії всю серйозність своїх намірів відстояти незалежний статус України, що в свою чергу дозволить припинити відродження імперських амбіцій Російської Федерації (Brzezinski Explained, 2017; Zbigniew Brzezinski, 2015).

Ще один приклад – проблема Криму, яку З. Бжезінський також пропонував вирішити шляхом компромісу з Росією без повного його повернення Україні всупереч офіційній позиції Києва (Brzezinski Explained, 2017).

Висновки.

Отже, геостратегічна концепція З. Бжезінського щодо України в значній мірі стала результатом багаторічного геополітичного протиборства США і Росії. Її ключові імперативи

спочатку формулювалися як засіб підризу національної єдності Радянського Союзу, а потім були об'єднані в систему стримування імперських устремлінь і геополітичних амбіцій Росії на пострадянському просторі. Саме тому основні постулати і положення цієї концепції залишалися незмінними протягом досліджуваного періоду (кінець 1940-х – 2017 рр.), а окремі аспекти та тактичні підходи змінювалися і коректували в залежності від стану взаємин Заходу і СРСР (а потім і Російської Федерації). Найбільш наочно це проявилось в питанні членства України в ЄС і НАТО.

До 2014 р., поки у відносинах Заходу і Росії не було гострих конфліктів і протиріч, Бжезінський був переконаним прихильником прийняття України до альянсу в найближчому досяжному майбутньому. Характерно, що в цей період його анітрохи не бентежила розділеність українського суспільства з цієї проблеми, про що йому неодноразово говорили його опоненти (America and the World, 2008, с. 177, 179–180). Він цього не заперечував, але ніколи не вважав реальність чимось незмінним і визначеним.

Навпаки, її можна і потрібно змінювати, коли це необхідно.

З 2014 року в умовах загострення геополітичного протистояння з Російською Федерацією З. Бжезінський пропонував відмовити Україні в праві вступу до північноатлантичного альянсу і гарантувати Росії позаблоковий статус України, посиляючись в тому числі на відсутність єдності з цього питання в українському суспільстві (Brzezinski: Ukraine in NATO, 2014). Такий підхід можна пояснити і тим, що Бжезінський був завзятим шаховим гравцем, який приймав рішення в залежності від ходу партії, що розігрується. Використовуючи запропоновану ним систему образів, необхідно визнати, що Україна на шахівниці З. Бжезінського – це все-таки не більш ніж фігура, хоча і дуже важлива. Проте у фігури немає права самій визначати свої ходи. Це робить за неї гравець. Саме за це право в рамках геостратегії З. Бжезінського і бореться США з таким активним (нехай і ослабленим) стратегічним гравцем як Росія.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Бжезинский З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство. Пер. с англ. Москва: Международные отношения. 2005. 288 с.

Завадський В. М., Іваненко В. А. Роль та місце України в геополітичних концепціях США. Історичні і політологічні дослідження. 2013. № 4. С. 319–324.

Ковалюк Р. Т. Збігнєв Бжезінський: геополітичний прогноз України. Вісник міжнародних відносин. 2007. Вип. 5. С. 1–12. URL: <http://vmv.kymu.edu.ua/series/vmv/vipusk5/2.pdf>.

Agenda for Constructive American-Chinese Dialogue Hugu: Brzezinski. 2006. URL: http://en.people.cn/200603/20/eng20060320_251953.html.

America and the World: Conversations on the Future of American Foreign Policy by Zbigniew Brzezinski and Brent Scowcroft. New York: Basic Books. 2008. 291 p.

Blair B. Geopolitically Speaking: Interview with Zbigniew Brzezinski. Azerbaijan International. 1995. №3.4. P. 20–22.

Brzezinski Explained How Ukraine Can Return Crimea. 2017. URL: <https://inukraine.eu/2017/04/16/brzezinski-explained-how-ukraine-can-return-crimea/>.

Brzezinski honored for championing Ukrainian cause. 2000. URL: <http://www.ukrweekly.com/old/archive/2000/170003.shtml>.

Brzezinski on Russia 'We Are Already in a Cold War'. 2015. URL: <http://www.spiegel.de/international/world/interview-with-zbigniew-brzezinski-on-russia-and-ukraine-a-1041795.html>.

Brzezinski Z. A geostrategy for Eurasia. 1997. URL: <http://www.comw.org/pda/fulltext/9709brzezinski.html>.

Brzezinski Z. Confronting Russian Chauvinism. 2014. URL: <https://www.the-american-interest.com/2014/06/27/confronting-russian-chauvinism/>.

Brzezinski Z. Out of Control: Global Turmoil on the Eve of the 21st Century. New York: Touchstone, 1995. 256 p.

Brzezinski Z. Putin's three choices on Ukraine. 2014. URL: https://www.washingtonpost.com/opinions/zbigniew-brzezinski-putins-three-choices-on-ukraine/2014/07/08/ba1e62ae-0620-11e4-a0dd-f2b22a257353_story.html?utm_term=.39709a540342.

Brzezinski Z. Russia needs a 'Finland option' for Ukraine. 2010. URL: <https://www.ft.com/content/7f722496-9c86-11e3-b535-00144feab7de>.

Brzezinski Z. Second Chance. New York: Basic Books. 2007. 234 p.

Brzezinski Z. The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. New York: Basic Books. 1997. 223 p.

Brzezinski Z. Ukraine's Critical Role in the Post-Soviet Space. Harvard Ukrainian Studies. 1996. Vol. XX. P. 3–8.

Brzezinski Z. What Obama Should Tell Americans about Ukraine. 2014. URL: http://www.politico.com/magazine/story/2014/05/what-obama-should-tell-americans-about-ukraine-106277_Page2.html#.We29idzyCSp.

Brzezinski: Ukraine in NATO could cause more harm than good. 2014. URL: <http://www.thenews.pl/1/10/Artykul/190135,Brzezinski-Ukraine-in-NATO-could-cause-more-harm-than-good>.

Former national security adviser: Arm Ukraine. 2015. URL: <http://thehill.com/policy/defense/230240-former-national-security-adviser-arm-ukraine>.

Statement by Dr. John J. Hamre, CSIS President and CEO. 2017. URL: <https://www.csis.org/statement-dr-john-j-hamre-csis-president-and-ceo>.

Zbigniew Brzezinski did not begin his career as a geostrategist. 2017. URL: <https://www.csis.org/features/zbigniew-k-brzezinski>.

Zbigniew Brzezinski, foreign policy intellectual who served as Carter's national security adviser, dies at 89. 2017. URL: https://www.washingtonpost.com/national/zbigniew-brzezinski-foreign-policy-intellectual-who-served-as-carters-national-security-adviser-dies-at-89/2017/05/26/84cf5d5c-3f42-11e7-adba-394ee67a7582_story.html?utm_term=.b3f810d254e1.

Zbigniew Brzezinski: "Ultimately Ukrainian independence can only be built and sustained by the Ukrainian people themselves". 1998. URL: <https://day.kyiv.ua/en/article/personality>.

Zbigniew Brzezinski: Arm Ukraine but Keep It out of NATO. 2015. URL: <https://www.newsmax.com/Newsfront/Zbigniew-Brzezinski-Ukraine-Russia-NATO/2015/02/06/id/623211/>.

REFERENCES

- Agenda for Constructive American-Chinese Dialogue Huge: Brzezinski. (2006). Retrieved from http://en.people.cn/200603/20/eng20060320_251953.html
- America and the World: Conversations on the Future of American Foreign Policy by Zbigniew Brzezinski and Brent Scowcroft. (2008). New York: Basic Books.
- Blair, B. (1995). Geopolitically Speaking: Interview with Zbigniew Brzezinski. *Azerbaijan International*, 3.4, 20–22.
- Brzezinski Explained How Ukraine Can Return Crimea. (2017). Retrieved from <https://inukraine.eu/2017/04/16/brzezinski-explained-how-ukraine-can-return-crimea/>.
- Brzezinski honored for championing Ukrainian cause. (2000). Retrieved from <http://www.ukrweekly.com/old/archive/2000/170003.shtml>.
- Brzezinski on Russia 'We Are Already in a Cold War'. (2015). Retrieved from <http://www.spiegel.de/international/world/interview-with-zbigniew-brzezinski-on-russia-and-ukraine-a-1041795.html>.
- Brzezinski, Z. (1995). *Out of Control: Global Turmoil on the Eve of the 21st Century*. New York: Touchstone.
- Brzezinski, Z. (1996). Ukraine's Critical Role in the Post-Soviet Space. *Harvard Ukrainian Studies*, XX, 3–8.
- Brzezinski, Z. (1997). A geostrategy for Eurasia. Retrieved from <http://www.comw.org/pda/fulltext/9709brzezinski.html>.
- Brzezinski, Z. (1997a). *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. New York: Basic Books.
- Brzezinski, Z. (2005). *Vybor. Global'noye gospodstvo ili global'noye liderstvo* [The Choice: Global Domination or Global Leadership]. Per. s angl. Moscow: Mezhdunarodnyie otnosheniya.
- Brzezinski, Z. (2007). *Second Chance*. New York: Basic Books.
- Brzezinski, Z. (2010). Russia needs a 'Finland option' for Ukraine. Retrieved from <https://www.ft.com/content/7f722496-9c86-11e3-b535-00144feab7de>.
- Brzezinski, Z. (2014). Confronting Russian Chauvinism. Retrieved from <https://www.the-american-interest.com/2014/06/27/confronting-russian-chauvinism/>.
- Brzezinski, Z. (2014a). Putin's three choices on Ukraine. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/opinions/zbigniew-brzezinski-putins-three-choices-on-ukraine/2014/07/08/ba1e62ae-0620-11e4-a0dd-f2b22a257353_story.html?utm_term=.39709a540342.
- Brzezinski, Z. (2014b). What Obama Should Tell Americans about Ukraine. Retrieved from http://www.politico.com/magazine/story/2014/05/what-obama-should-tell-americans-about-ukraine-106277_Page2.html#.We29idzyCSp
- Brzezinski: Ukraine in NATO could cause more harm than good. (2014). Retrieved from <http://www.thenews.pl/1/10/Artykul/190135,Brzezinski-Ukraine-in-NATO-could-cause-more-harm-than-good>.
- Former national security adviser: Arm Ukraine. (2015). Retrieved from <http://thehill.com/policy/defense/230240-former-national-security-adviser-arm-ukraine>.
- Kovalyuk, R. T. (2007). Zbihnyev Bzhezins'kyy: heopolitychnyy prohnos Ukrayiny [Zbigniew Brzezinski: Geopolitical Forecast for Ukraine]. *Visnyk mizhnarodnyh vidnosyn*, 5, 1–12. Retrieved from <http://vmv.kymu.edu.ua/series/vmv/vipusk5/2.pdf>.
- Statement by Dr. John J. Hamre, CSIS President and CEO. (2017). Retrieved from <https://www.csis.org/statement-dr-john-j-hamre-csis-president-and-ceo>.
- Zavads'kyy, V. M., & Ivanenko, V. A. (2013). Rol' ta mistse Ukrayiny v heopolitychnykh kontseptsyakh SSHA [The role and place of Ukraine in the geopolitical concepts of the United States]. *Istorychni i politolohichni doslidzhennya*, 4, 319–324.
- Zbigniew Brzezinski did not begin his career as a geostrategist. (2017). Retrieved from <https://www.csis.org/features/zbigniew-k-brzezinski>.
- Zbigniew Brzezinski, foreign policy intellectual who served as Carter's national security adviser, dies at 89. (2017). Retrieved from https://www.washingtonpost.com/national/zbigniew-brzezinski-foreign-policy-intellectual-who-served-as-carters-national-security-adviser-dies-at-89/2017/05/26/84cf5d5c-3f42-11e7-adba-394ee67a7582_story.html?utm_term=.b3f810d254e1.

Zbigniew Brzezinski: "Ultimately Ukrainian independence can only be built and sustained by the Ukrainian people themselves". (1998). Retrieved from <https://day.kyiv.ua/en/article/personality>.
Zbigniew Brzezinski: Arm Ukraine But Keep It Out of NATO. (2015). Retrieved from <https://www.newsmax.com/Newsfront/Zbigniew-Brzezinski-Ukraine-Russia-NATO/2015/02/06/id/623211/>.

Honcharov Hennadii

Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-2135-4874>, gonchgnd@gmail.com

Kaplin Olexandr

D.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0001-6658-713X>, kaplin988@gmail.com

Faiier Olena

Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0003-3193-3826>, o.faiier@karazin.ua

Стаття надійшла / Article arrived: 01.11.2021

Схвалено до друку / Accepted: 30.12.2021